

Noile regate germanice

Francii, vizigoții,
ostrogoții și longobarzii

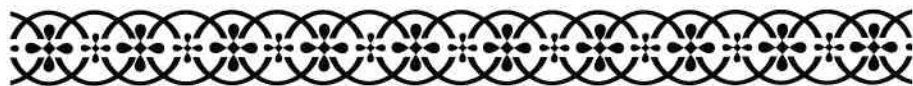

P. MARTÍNEZ ȘI M. AYGUADÉ

CUPRINS

INTRODUCERE	6
MIGRAȚIA GOȚILOR ȘI REGATELE VIZIGOTE <i>Secolul I d.Hr.-712</i>	13
VANDALII, ALANII ȘI SUEBII <i>406-585</i>	59
OSTROGOȚII ȘI LONGOBARZII: REGATELE DIN ITALIA <i>476-773</i>	67
REGATUL FRANCILORE <i>460-768</i>	87
ANGLII, SAXONII, IUȚII ȘI VIKINGII: CUCERIREA BRITANNIEI <i>410-1014</i>	109
ANEXE	129

INTRODUCERE

Secole la rând, Roma a fost unica putere politică și militară în Mediterana și dincolo de ea. Hegemonia sa a fost covârșitoare, atât în partea occidentală (până în 476), cât și în cea orientală, în Imperiul Bizantin, care a rezistat până la căderea capitalei sale, Constantinopol, în 1453, în urma asediului turcilor otomani. Ultima etapă din viața Imperiului Roman de Apus a fost o criză prelungită, în care dominația lui s-a diminuat într-un ritm din ce în ce mai abrupt, până ce Roma, capitala sa, a fost cucerită și jefuită de tribul germanic al vizigoților în anul 410, iar ultimul său împărat a fost detronat și înlocuit de un herul, în anul menționat, 476.

CRONOLOGIE ESENȚIALĂ • 450-751

450. Întemeierea regatului de Kent în Britannia, primul regat germanic al insulei, unde se stabilesc iuții, anglii și saxonii

476. Herulul Odoacru îl detronează pe ultimul împărat roman, Romulus Augustulus. Începutul regatului vizigot de Toulouse

481. Clovis I unește triburile francilor sub sceptrul său.

492. Regatul ostrogot al Italiei

Declinul a avut o serie de cauze, dar fără îndoială sfârșitul Apusului a fost determinat de ceea ce s-a întâmplat între secolele al III-lea și al V-lea, când locuitorii au asistat la înaintarea populațiilor numite „barbare“ (nu vorbeau nici greacă, nici latină) pe teritoriile lor, uneori în căutarea unor locuri propice în care să se stabilească, alteori în raiduri de jaf. Erau triburile germanice, venite din nord, din ce în ce mai motivate să se extindă spre sud. Astfel de mișcări au dat naștere unei redefiniri a granițelor imperiului și au creat o instabilitate puternică în teritoriile limitrofe. Perioada de mari schimbări demografice și geostrategice, în care populațiile germanice au ajuns să ocupe mari zone ale teritoriului imperial, se numește „perioada de migrații“ sau „a migrațiilor germanice“, deși cea mai răspândită sintagmă este „invaziile barbare“.

Istoricii germani preferă termenul de „migrație a popoarelor“ (*Völkerwanderung*) în locul celui de „invazie“, probabil pentru a reduce conotațiile peiorative care au ajuns să fie asociate cu aceste migrații, „acuzate“ de distrugerea culturii romane. Adevărul este că aceste populații, mai degrabă decât să distrugă lumea romană pentru a-și afirma propria cultură, ajungând în teritoriile imperiului s-au romanizat și au

507. Înfrângerea vizigoților în fața francilor în bătălia de la Vouillé. Regatul vizigot de Toledo

568. Invazia longobardă în Italia de nord

711. Invazia musulmană în Peninsula Iberică

751. Ultimul rege franc merovingian este detronat. Începe domnia Pipinilor.

asimilat modul de viață al celor cucerțiți. Prin urmare, trecerea de la lumea clasică la cea medievală nu mai este concepută astăzi ca o „deca-dență“, ci ca o „continuitate schimbătoare“.

Sosirea populațiilor germanice

Prima fază a migrațiilor, care avea să fie cauza directă a prăbușirii Imperiului Roman de Apus, a fost cea a germanicilor. Originare din Scandinavia, diverse triburi s-au deplasat spre sudul și spre estul Europei, în primele secole ale erei noastre, și nu s-au oprit până când nu au ajuns la granițele Imperiului Roman, de cealaltă parte a vechilor limesuri (granițe) în zigzag proiectate de împăratul Augustus. Cronicile vremii spun că drumurile romane erau pline de caravanele familiilor germanice. Aceste triburi nu erau omogene, ci se distingueau în mai multe grupuri culturale foarte diferite: goții, din care s-au desprins vizigoții și ostrogoții, longobarzii – numiți după bărzile lor, topoarele lungi pe care le foloseau ca arme de luptă –, francii – care luptau cu *francisca*, un alt tip de topor de luptă –, burgunzii – a căror poveste legendară este relatată în *Cântecul Nibelungilor* – și mulți alții. Tacit, în tratatul său etnografic intitulat *Germania*, scris la sfârșitul secolului I d.Hr., enumeră zeci de astfel de neamuri.

Relațiile stabilite de aceste clanuri germanice cu imperiul au fost și ele diferite. Uneori, imperiul le-a respins și le-a exterminat. Cu alte ocazii, le-a permis să se stabilească la granițele lui, cu statutul de federați, *foederati*. Potrivit acestui acord, ei au luptat în armata romană când a fost necesar și au primit în schimb plăți în bani și în alimente. Cei aleși ca *foederati* erau în mare parte germanici romanizați care

locuiau la granițe; iar când finanțele statului au avut de suferit, în secolele al IV-lea și al V-lea, mulți dintre acești soldați, care făcuseră de-acum carieră în armata imperială, au fost chemați să se stabilească în apropierea curții, ca proprietari de pământ sau ca membri ai administrației. Acești „barbari“ cu poziții mai mult sau mai puțin influente în Constantinopol și în Roma sfârșeau, în multe cazuri, prin a dezerta din armată sau prin a-și abandona pozițiile pentru a se alătura armatelor triburilor din care erau originari.

Limesul a avut oști germanice timp de câteva decenii, dar când zidurile sale au fost iremediabil surpate de efectul profunde crize romane din secolul al III-lea – anarhia militară, temerile economice și demografice, incertitudinea politică și revoltele sociale – germanicii au profitat pentru a înainta în teritoriul imperial și, după câteva decenii, s-au năpustit cu violență direct în inima imperiului.

Sosirea în Europa de Nord a hunilor, războinici feroce din Asia, în secolul al IV-lea, și atacul lor brutal asupra populațiilor au condus la un nou val de migrații ale triburilor germanice spre interiorul imperiului, printre care alamanii, francii și alți locuitori din Galia, din Hispania și din nordul Peninsulei Italice.

Până atunci, în ciuda dispariției în practică a instituțiilor romane, populațiile invadatoare adoptaseră multe dintre caracteristicile culturale ale predecesorilor și se integraseră într-un țesut divers de etnii care au format diferitele regate germanice. Până în acel moment din istorie, aceste populații fuseseră seminomade, organizate tribal, cu o economie bazată pe pășunat, pe agricultură și pe prăzi de război. Nu știau prea multe despre viața urbană, despre monedă sau despre scris, astfel încât, acolo unde cultura romană era mai răspândită

printre oamenii de rând, s-a produs un proces de aculturație, în care cuceritorii au adoptat tradițiile și obiceiurile celor cucerți (așa cum făcuse și Roma cu superba cultură a Greciei, cu secole în urmă).

Crearea regatelor germanice

În anul 476, ultimul împărat roman de Apus, Romulus Augustulus, își pierduse puterea efectivă asupra teritoriului sau instituțiilor de stat și a fost detronat de Odoacru, regele herulilor. Până atunci, triburile germanice se instalaseră în diferite regiuni ale imperiului și, după căderea acestuia, și-au întemeiat regate.

Astfel, vizigoții s-au stabilit în sudul Galiei și practic în toată Hispania; francii tot în Galia, dar la nord de Sena; burgunzii în est, în valea pe care Ronul o formează între Alpi și Masivul Central; ostrogoții în Peninsula Italică, în Pannonia și în Dalmația; vandalii și alanii în Africa de Nord, în Cartagina și în împrejurimi; și suebii în Gallaecia, pe teritoriul de azi al Galiciei și al jumătății de nord a Portugaliei. În Britannia, lupta pentru dominația teritoriului s-a purtat între angli, iuți, saxoni și frizoni.

Odată cu accederea lui Iustinian la tronul Imperiului de Răsărit, unele dintre aceste teritorii au fost recuperate de Bizanț, dar prețul războaielor de recucerire a fost foarte mare. Ciurma a devastat Europa în a doua jumătate a secolului al VI-lea și a continuat să creeze mari probleme până la mijlocul secolului al VIII-lea. Ogoarele au fost devastate în multe regiuni, iar foametea a decimat populația. Deși situația nu era una favorabilă, populațiile germanice și-au demonstrat capacitatea de a face față unor circumstanțe adverse, de a-și crea propriile structuri statale, norme legale și, în cele din urmă, regate.

Acestea au fost, de asemenea, secolele de expansiune a vieții monahale, care au marcat și afirmarea instituției papalității, în special prin Grigore cel Mare. Pe fondul vidului de putere produs în Imperiul de Apus, papa a intrat în forță pe scena politică a Europei și a început să-și revendice independența față de imperiu, bucurându-se de autonomia care avea să fie din acel moment înainte o caracteristică a activității pontifilor.

Doar două dintre cuceririle germanice au supraviețuit în timp: ocuparea Galiei de către franci și cucerirea Britanniei de către anglo-saxoni și iuți. Mai mult, în primul caz, Sfântul Imperiu Romano-German, la originea căruia stau francii, avea să fie, împreună cu Bizanțul, singurul sistem politic care a supraviețuit perioadei de migrații și primul care avea să aplice un nou tip de organizare a societății: feudalismul.

1

MIGRAȚIA GOȚILOR
ȘI REGATELE VIZIGOTE

Secolul I d.Hr.–712

Tradiția spune că în anul 376 d.Hr. mii de vizigoți au ajuns într-un loc de pe malul stâng al Dunării situat la granița actuală dintre Bulgaria și România. Era o masă uriașă de bărbați, femei și copii din Scitia, o regiune euro-asiatică aflată la nord de Marea Neagră, fugind din calea hoardelor agresive de huni. În exodul lor, au întâlnit limesul și, citându-l pe istoricul Eunapius, „(...) implorau [soldații romani de cealaltă parte a fluviului] să construiască un pod de vase care să le permită să treacă“. Autoritățile locale l-au consultat pe împăratul Valens, care le-a acordat azil în schimbul unor condiții mai mult decât abuzive, inclusiv predarea copiilor. În cele din urmă, acest punct din lista de cereri a fost ignorat, dar cei însărcinați cu apărarea frontierei i-au disprețuit, jefuit și umilit pe noii „refugiați“, stârnindu-le uimirea și frustrarea.

Așa au descoperit vizigoții două dintre fisurile pe care Imperiul Roman le avea la acea vreme: prima, că nu era marea civilizație despre care auziseră atâtea, și a doua, mai importantă pentru viitor, că era condus și apărat de oameni slabi și corupți. La doi ani după ce au traversat Dunărea, goții s-au îndreptat spre Adrianopol, unde l-au înfruntat pe împărat și i-au nimicit armata. Câteva decenii mai târziu, după

cum vom vedea în detaliu în acest capitol, urmașii lor au jefuit Roma și au contribuit la sfârșitul Imperiului Roman de Apus. Dar cine erau acești goți și cum au reușit ei să-și fondeze regate în vechile teritorii ale imperiului? Ca să înțelegem, trebuie să ne întoarcem puțin în timp.

Potrivit istoricului Iordanes, un episcop alan sau ostrogot din secolul al VI-lea, care a scris genealogia canonică a goților în Evului Mediu, aceștia au pornit cu trei nave din sudul Suediei de astăzi, anume din regiunea Götland, în căutarea de noi teritorii, și au ajuns la gurile fluviului Vistula, în nordul Poloniei de astăzi, în mileniul I î.Hr. Indiferent de baza istorică reală a acestor date legendare, dovezile arheologice confirmă că populațiile germanice, toate originare din peninsulele Scandinavia și Iutlanda, au migrat spre sud ca urmare a înrăutățirii condițiilor climatice în jurul anului 850 î.Hr., care s-au intensificat începând cu 760 î.Hr. S-au stabilit în marea câmpie central-europeană, în special în văile mari ale râurilor, unde au practicat o agricultură de subzistență și au început să se grupeze în culturi distincte, până când, în primul secol al erei noastre, existau mai mult de 50 de comunități germanice diferite: frizoni, cați, cherusci, longobarzi, chari, rugi, gotoni...

Goții au fost una dintre aceste populații germanice și s-au așezat temporar pe malurile Mării Baltice și ale fluviului Vistula. Aici îi plasează în secolul I istoricul roman Tacit, primul care îi pomenește în scrierile sale. Se ocupau în principal cu agricultura, însă nivelul lor economic puțin tehnologizat îi obliga să fie seminomazi, în căutare periodică de noi terenuri cultivabile. Vorbeau limba gotică și nu cunoșteau scrierea alfabetică. Erau organizați în triburi – un fel de clanuri familiale – care țineau adunări pentru luarea deciziilor relevante și pentru alegerea reprezentanților. În secolul al II-lea, aceste clanuri

s-au deplasat și și-au extins zona de influență spre sud și spre est, într-o înaintare lentă și progresivă, înfruntând diverse populații barbare din estul Europei. La începuturile secolului al III-lea, după zeci de ani de peregrinări pe continent, și-au întemeiat așezări din nou pe malul mării, în special la nord și la nord-vest de Marea Neagră.

Cel mai probabil, migrația goților a fost tratată și în valuri de o amploare variabilă. Știm că în anul 200 existau soldați goți integrați în teritoriile romane. Uneori, ei alcătuiau grupuri de războinici urmărind prada; alteori, clanuri întregi înaintau în căutarea unor terenuri mai bune. Vestigiile arheologice ne spun doar că goții – laolaltă cu gepizii, vandalii, rugii, burgunzii, herulii – s-au deplasat spre sud-est și s-au amestecat cu populațiile locale. Dacă unii dominau, cultura celorlalți era în mare parte absorbită, însă procesul putea funcționa și invers. Un exemplu grăitor în acest sens: goții erau călăreți pricepuți, arcași și iscușiți vânători cu șoimi, ca urmare a contactului cu nomazii din stepele pontice. Acest mod de a relaționa cu popoarele care le ieșeau în cale ar explica, de asemenea, de ce în trupele goților existau și soldați vandali și de ce oamenii care au locuit pe coasta de nord a Mării Negre au folosit gotica drept limbă comună, în ciuda faptului că aveau origini germanice, tracice și iraniene diferite.

Odată ce s-au stabilit pe coasta Mării Negre, îmbunătățirile tehnicilor agricole au crescut substanțial productivitatea așezărilor de goți, iar populația a sporit pe măsură ce societatea a devenit mai stabilă. Noile surplusuri agricole au permis populațiilor germanice să înceapă schimburi comerciale. În proximitatea lor imediată, trupele romane aveau nevoie de multe – de la cereale sau vite la lemn pentru a construi fortificații – și în unele zone ale limesului populațiile vecine

au devenit furnizorii naturali, de proximitate. De-a lungul timpului, „barbarii“ au devenit o sursă extrem de prețioasă pentru comerțul cu minerale, piei, fier, chihlimbar și sclavi pentru Imperiul Roman. La schimb, Roma le oferea bronz, argint, arme, sticlă și ceramică. Astfel au apărut relațiile comerciale care, în funcție de momentul istoric, au coexistat decenii la rând cu episoade de conflict și de război, caracteristice unei zone de frontieră.

Situați la limitele imperiului și făcând presiuni pentru câștigarea de teritoriu, războinicii goți au devenit lideri militari puternici. Și, deși nu toate triburile germanice au dezvoltat aceleași structuri sociale și politice, acest model de ierarhie socială a început să se răspândească: în partea de jos a piramidei, sclavii; în centru, majoritatea oamenilor liberi care participau la adunări și puteau lupta, dacă era necesar; la vârf, elita războinicilor conduși de o căpetenie.

Concomitent cu aceste evoluții la nivelul populațiilor din zonă, în prima jumătate a secolului al III-lea numărul triburilor germanice s-a redus, în paralel cu o re poziționare geografică a acestora. De la cincizeci de populații germanice semnalate de izvoarele istorice romane în secolul I, după diferite procese de agregare, s-a ajuns la o duzină la începutul secolului al V-lea. Cei rămași s-au stabilit în alte teritorii decât cele inițiale. Acest lucru se explică, pe de o parte, prin acțiunea directă a Imperiului Roman, care a forțat unele clanuri să se mute și pe altele să se supună, și, pe de altă parte, prin specificul populațiilor germanice, care au stabilit alianțe mai mult sau mai puțin durabile între ele, dar au suferit și rupturi care i-au forțat să se distanțeze. Tribul batavilor, de exemplu, s-a format în urma unei rupturi cu cații; astfel, au migrat din locul lor de origine, într-o vale înaltă de pe cursul